

Kultuur

Sõda Eesti Maailm Majandus Sport Arvamus Kultuur TV Digiajakirjad Elu24 Veel

Teater Film Muusika Kirjandus Kunst Arvustus AK Juurikas

Tellijale

Kultuur Teater

KULTUURIS KUUM > Surematusest lavastuse teinud Marianne Kõrver: elu läheb aastatega üha huvitavamaks

Masked teemad on lavastaja Marianne Kõrveri jaoks osa argipäevast. Parajasti on tal ette valmistamisel dokumentaalfilm

Surematusest lavastuse teinud Marianne Kõrver: elu läheb aastatega üha...

00:00 / 00:00

1

Kuigi elu kaduvusega tegelemine võib kõlada morbiidselt, räägib Kõrver, kuidas surelikuna rahu leida ja loomisest rõõmu tunda. Kuna tunneme, siis sinatame.

Marianne Kõrver

- Sündinud 27. mail 1980 Tallinnas.
- Õppinud Tallinna inglise kolledžis ja Nõmme muusikakoolis, 1996–2000 Georg Otsa nimelises muusikakoolis džässklaverit ja kompositsiooni ning 1998–1999 Eesti Kunstiakadeemias kunstiteadust. Lõpetas 2005 Tallinna Ülikooli filmi ja video eriala operaatori ja režissöörina ning 2009 Tallinna Ülikooli Balti Filmi- ja Meediakooli (TÜ BFM) rahvusvahelise filmikunsti režii eriala magistrina. 2012–2015 õppis EMTA lavakunstikooli ja TÜ BFMi ühismagistriõppes «Teatri- ja filmilavastamine» (MA).
- 2003. aastast vabakutseline režissöör ja operaator.
- Teinud portreefilme eesti heliloojatest ning kunstnikest. Dokumentaalfilmi kõrval on tal kogu aeg olnud huvi ka mängufilmi vastu: lavastanud tudengina lühifilme («Amatöörid»), Von Krahli teatri filmikassetile lühimängufilmi «Tabamata ime» ning telesarja «Pank» kümnest osast kolm. Produksendina tootnud peale enda dokumentaalfilmide ka Rainer Sarneti *spiel*-dokumentaalfilmi «Vaino Vahingu päevaraamat» (Klaasmeri 2022).
- Olnud tegev teatrilavastajana: ta on Von Krahli teatris lavastanud «Madame Bovary» (2011) ja «Solarise needuse» (2014) ning Saaremaa ooperipäevadeks Ülo Kriguli kammerooperi «Luigeluulinn» (2016).

Allikas: EFIS

«Surematud» on sinu neljas lavastus, aga oled teatris töötanud üsna pikkade pausidega ja tuntud rohkem filmitegijana. Mis sind teatrilava juurde tagasi toob?

Soovitame neid lugusid

AASTA KONTSERT? > Robert Plant esineb järgmisel aastal Tallinnas... ja tal on meile üllatus varuks

Surematusest lavastuse teinud Marianne
Kõrver: elu läheb aastatega üha...

00:00 / 00:00

1

mida tahanin teha vahematuga juttustada. Ta andis mulle mõnuse mõtlemisaega ja sain paar kuud kaaluda. Tundus, et mul ongi teema, mida teatri mänguliste vahenditega lahendada, nii et võtsin pakkumise vastu ja siin ma nüüd olen.

See teema on siis surm, surelikkus, surematuse. Miks selline valik?

Kuna ma tegelen hetkel nende teemadega laiemalt – ka filmis –, tundus huvitav neid teatris täiesti teises vormis avada. Soovisin katsetada väheste näitlejatega mängulisemat laadi, mida on filmis mõnevõrra raskem teha.

Kui palju sa end muidu Ekspeditsiooni tegemistega kursis oled hoidnud? Milline on Ekspeditsiooni koht Eesti teatrimaastikul? Kujutan ette, et vabakutselisena saaksid lavastada ju ka mujal, näiteks Draamateatris või mõnes teises teatris, kus vabakutselisi avakäsi vastu võetakse.

Olen peaaegu kõiki nende asju vaadanud. Mulle meeldib teatrisaalis eri asju proovida ja kui minult enne prooviperioodi küsida, mis välja tuleb, siis kõige ausam vastus on: ma ei tea. See kujuneb proovide jooksul. Seetõttu meeldib mulle ka Ekspeditsiooni lähenemine, mis annab lavastajale vabad käed katsetada ja nagu nimigi ütleb, lubab minna ekspeditsioonile tundmatutele maastikele, mida võibolla suurtes teatrites sama palju pole.

Oled sa saanud katsetada midagi, mida varem polnud või mida vahest ei plaaninudki?

Juba see, kuidas ma materjalini jõudsin. Teema oli alguses selge, aga materjal kujunes proovide jooksul. Algne filosoofiline tõuge on Jorge Luis Borgese «Surematu», sealt alustades hakkasin otsima läbi ajaloo dokumentaalseid lugusid, millal ja millisel moel on inimesed surematust otsinud. Koorus välja väga palju jaburaid ja lõbusaid lugusid. Kuna teadsin, et tahan töötada kahe näitlejaga, koorus välja ka rollimäng, kus needsamad näitlejad mängivad väga palju eri rolle. See pole teatrimaailmas midagi uut, aga mina isiklikult pole sellist laadi varem katsetanud.

Dokumentalisti vaade tuleb seega sinuga ikkagi filmist teatrisse kaasa.

Ükskõik mida üks autor suudab välja mõelda, ei trumpa see üle elust endast tulevaid lugusid. Need on alati mahlakamad, huvitavamad, vastuolulisemad. Seetõttu meeldib mulle dokumentaalsus igas mõttes, kuigi lavastus on kokkuvõttes dokumentaalsusest kaugel.

Ükskõik mida üks autor suudab välja mõelda, ei trumpa see üle elust endast tulevaid lugusid. Need on alati mahlakamad, huvitavamad, vastuolulisemad.

0.75

✓ 1

1.25

Surematusest lavastuse teinud Marianne
Körper: elu läheb aastatega üha...

00:00 / 00:00

1

See ei olegi ajas eriti muutunud. On leitud uusi väljendusvahendeid, kuidas surematust otsitakse, aga sisu – see ajaliku ja ajatu vastuolu inimeses, et inimene ei suuda taluda asjade lõplikkust ja tahaks kesta igavesti – on püsinud ajas muutumatuna.

Kas ka hirm surelikkuse ees on seega ajas muutumatu olnud või kardab tänapäeva inimene seda eriti?

See võib alati nii tunduda, et inimene kardab just praegu eriti, aga selles hirmus peegeldub meie enda kogemus siin ja praegu. Kui küsida saja või tuhande aasta taguselt inimeselt, siis arvan, et tema hirm oli samasugune.

Küsin, kuna mulle tundub, et nutitelefonide ja lõputu virtuaalse kogemusega kaugendame ennast enda ja enda ajalikkuse peegeldamisest, sissepoole piilumisest, oma surelikkusega tõtt vaatamisest. Saame selle mõtte kogu aeg kõrvale lükata.

Jah, meil on võimalus paralleelmaailmas elada. Samal ajal leiab virtuaalmaailmast ka väga mahlakaid materjale neist teemadest. Olen isegi sealt lavastuseks palju inspiratsiooni leidnud. Üks huvitavamaid selles vallas on Ameerika ettevõtja ja riskikapitalist Bryan Johnson, kes on müünud maha oma ärid ja otsustanud pühendada kõik sellele, et oma elu nii kaua kui võimalik pikendada ja säilitada igavene noorus.

Kuivõrd sa ise surelikkust pelgad?

Eks ajalikkuse paratamatusega tuleb igavesti silmitsi seista. Ma pole erand. Küllap on minulgi omad hirmud ja võibolla teen minagi lavastust või filmi selle asemel, et nendega silmitsi seista.

Must Kast tegi hiljuti komöödiavõtmes lavastuse «Surm», mille näitlejad rääkisid ühes vestlusringis, et see aitas ka neil endal surmaga rahu teha. Kuidas sinu arusaamad muutunud on?

Surmast meie ei räägi, pigem ikka surematuse otsimisest – elu absurdist ning olemise talutavast kergusest. Nii et meil oli vastupidi, pidime surematusega rahu otsima. Ei teagi nüüd, kas see oli kergem või keerulisem ja kas rahu saabus või mitte.

0.25

0.5

0.75

✓ 1

1.25

Surematusest lavastuse teinud Marianne
Kõrver: elu läheb aastatega üha...

00:00 / 00:00

1

Mari Abel ja Katriina Tamm Marianne Kõrveri lavastuses «Surematud». — Foto: Virge Viertek

0.25

0.5

Kas sul olid näitlejad Mari Abel ja Katariina Tamm juba enne paigas?

0.75

✓ 1

Sain valida Ekspeditsiooni trupi seast. Kata ja Mariga kunagi ühel

1.25

Surematusest lavastuse teinud Marianne
Körper: elu läheb aastatega üha...

00:00 / 00:00

1

Nad tunduvad üsna otsinguliste näitlejatena, kui palju nad sisu mõjutasid?

Minu jaoks on hästi oluline, mida näitleja prooviruumi toob. Lõpuks peab prooviperiood ju meile kõigile huvitav ja inspireeriv olema, mistõttu valin näitlejaid, kes oskavad uusi vaatenurki pakkuda. Mari on minu jaoks hästi intuitiivne näitleja, kes suudab luua loogikale mittealluvaid seoseid. Kata on jälle äärmiselt põhjalik ega lase ühelgi teemal lihtsalt mööda minna, vaid teeb väga palju eeltööd, töötab kõik võimalused läbi.

Sul on üldse tugev tehniline tiim kaasas. Kunstnik on rahvusvaheliselt tunnustatud Kris Lemsalu, kuidas sul õnnestus tema kaasa meelitada?

Mulle väga meeldib Krisi tööde teatraalsus ja tundub isegi veidi kummaline, et ta pole minu teada varem eriti teatrikostüüme teinud. Kris oli kostüümikunstnikuna mu esimene valik, sest mulle sobib tema mõttemaailm ning tema kostüümide skulpturaalne vorm sobitub hästi selle lavastuse visuaaliga. Mul on väga hea meel, et ka Kris leidis, et teatrikostüümide tegemine pakub vaheldust tema praegustele kunstiprojektidele. Tal õnnestus Mehhikost ja Los Angelesest seda tööd kaugjuhtida ning tema kohalik käepikendus Kerli Praks suutis need imelised kostüümid ellu viia.

Isegi suremisest rääkimine ajab inimesed krampi ja pingesse. Nad oleks selle võimaluse enda jaoks justkui välistanud.

Valguse peal on viimase aja ilmselt tunnustatuim lavakunstnik Kristjan Suits.

Ta oli 2016. aastal minu ooperilavastuse «Luigeluulinn» kunstnik ja see koostöö klappis väga hästi. Ta valgustab muidu vähe, aga talle meeldis see idee, kuna pakkus võimalust katsetada erinevate võimalustega. Jätsin talle vabad käed teha seda, mis talle endale huvi pakub, sest ma usun, et niimoodi sünnivad kõige paremad asjad.

Sa oled ise muusikat õppinud, mistõttu oletan, et helipool mängib sinu jaoks suurt rolli. Miks valisid heliloojaks just Lauri-Dag Tüüri?

Ta on teinud mu eelmiste teatrilavastuste «Madame Bovary» ja «Solarise needus» muusika. Saan teda usaldada ja ta leiab alati mingi

0.25

0.5

huvitava lähenemisnurga. Eks see lavastus oligi meile kõigile nagu katsetuslabor südamelähedasi asju proovida.

0.75

✓ 1

Mainisid, et tahtsid teha naiste lavastust. Ajalikkus puudutab

1.25

Surematusest lavastuse teinud Marianne
Körver: elu läheb aastatega üha...

00:00 / 00:00

1

tahtsid tuua voi on need teemad üldinimlikud?

Ma usun, et vananemine on üsna võrdõiguslik protsess, mis puudutab mehi ja naisi ühtemoodi. Aga võib-olla on naiste vananemine rohkem esil, sest ühiskond on naiste välimusele mingid standardid seadnud ning sunnib noorust, igavest tütarlapselikkust võimalikult kaua säilitama, suutmata vastu võtta, et küpsel naisel on oma roll ja omad eesmärgid. Meeste vananemine on ilmselt introvertsem protsess. Dokumentaalsed lood, mida ma surematuse kohta leidsin, puudutavad jälle peamiselt mehi.

Ma ei leia, et asjade kaduvusele otsa vaatamine kuidagi morbiidne oleks, leiab Marianne Körver. —
Foto: Sander Ilvest

Miks mehed surematust rohkem taga ajanud on?

Ma ei tea. Võibolla mehed arvavad, et neil on rohkem väärtuslikku, mida igavesti säilitada. Aga ilmselt on põhjus üsna proosaline – meeste lood on kirja pandud ja säilinud, paljud naiste lood aga pole ajaloos uudisekännist ületanud.

Sa mainisid eaga muutuvat rolli. Hollywoodis oli varem kibe tõdemus, et naistele üle neljakümne rolle ei leidu. Sa ise oled

0.25

0.5

neljakümnendates. Oled sa tajunud ühiskondliku hoiaku või ootuste muutumist endale?

0.75

✓ 1

Pigem on küsimus, mida ma ise endalt ootan mingite ühiskondlike

1.25

Surematusest lavastuse teinud Marianne
Kõrver: elu läheb aastatega üha...

00:00 / 00:00

1

surm silme ees olema. Ma ise olen vastupidi rahu teinud, sest mu enda elu läheb aastatega üha huvitavamaks.

Mulle tundubki, et oled loominguliselt väga heas vormis, aga naistesse sisendatakse eelkirjeldatu kaudu palju enesekriitikat ja ebakindlust. Kuidas sul enesekriitikaga lood on?

Ma olen väga enesekriitiline, aga see pole ajas muutunud, pigem püüan muutuda vähem enesekriitiliseks. Mul on tihe kriitikasoel, millest väga vähesed loomingulised ideed läbi pressivad. Vahel tundub, et võiks natuke lõdvemalt lasta, siis oleks valikuvabadus ehk suurem ja äkki ka loomeprotsess vähem vaevaline. Aga võibolla see peabki nii vaevaline olema. Olen kunagi teinud filmi ehtekunstnik Kadri Mälgust, kes kirjutas mulle esilinastuse puhul kaardi, kus oli kirjas: «Tee nii vähe kunsti kui võimalik ja ainult siis, kui see tunne muutub väljakannatamatuks. Ainult siis sünnib see õige.» See on ka minu moto.

Teatris on palju räägitud ületootmisest...

Mina pole sellesse panustanud!

... aga kas sa tunnend, et millestki on puudu?

Võibolla sellist intelligentset otsingulisust, mida Von Krahli teater eriti just nullindatel esindas. Julgetest loojatest, kes ei kardaks teistsugust lähenemist, oleks väljenduses julged ja brutaalsed, avades samas inimhinge hämaramaid ja õrnemaid külgi, aga ka ühiskonna tundlikumaid osi. Viimast rolli täitis ka NO. See koht on praegu hõredavõitu.

Üks võimalik telg, kuidas kunsti kirjeldada, ongi poeetiline– poliitiline või ajatu–päevakajaline. Kuhu sa oma loomingut paigutad ja kus kaasa rääkida tahaksid?

Nagu üks poeet on öelnud: aja ees on iga kirjanik ajakirjanik – nii omandavad ilmselt ka päevakajalised filmid aja jooksul poeetilise mõõtme. Ma olen kogu aeg arvanud, et ma olen selles poeetilises ja ajatus otsas, aga eelmisel aastal «Trail Balticu» filmi tehes sain aru, et mulle võib vabalt pakkuda huvi ka ka päevakajaliste ja poliitiliste teemade kajastamine. Üks ei välista teist. Minu jaoks on oluline lihtsalt leida mingi teistsugune lähenemisnurk – mitte lihtsalt poolt või vastu kaasa rääkida, vaid teemat laiendada, panna teise perspektiivi või konteksti.

0.25

0.5

«Trail Baltic» oli ajast suisa ees, arvestades, milliseks farsiks Rail Balticu ehitamine on üha enam muutunud.

✓ 1

1.25

Surematusest lavastuse teinud Marianne
Kõrver: elu läheb aastatega üha...

00:00 / 00:00

1

tehtud. Aga samas – selle muu teekonda pole kindlasti veel läbi.

Selle filmi puhul julgen küll väita, et see muutub ajas ainult mitmekihilisemaks.

Oled mõelnud selle teema juurde kuidagi naasta?

Seda on uuritud peaaegu kõikidel linastusjärgsetel vestlustel – kas filmile on plaanis ka järg teha. Hoiame filmi peakangelase Hanna Samosoniga trassi praegustel arengutel silma peal. Praegu on veel vara, aga mõne aasta pärast võiks ehk sama teekonna ette võtta.

Sel filmil on muidugi ka laiem ja ajatum mõõde: kui keeruline on üldse suuri taristuprojekte rajada ja mis nende teele jääb, nii looduse kui ka inimeste kujul.

See polegi seotud ainult Rail Balticuga. Usun, et igas riigis on mõni oma Rail Baltic. Elupaikade ja elukeskkonna hääbumine ongi üks ajatu teema.

Hääbumine on ka sinu järgmise filmiprojekti teema – nagu juba eespool mainitud, valmistad ette filmi vabatahtlikult elust lahkumisest, mis on vägagi politiseeritud teema. Kus faasis praegu oled?

Otsivas. Arenduse käigus on tekkinud palju võimalusi, kuidas teemale läheneda. Otsin seda õiget. Projekt sai alguse, kui nägin telekas lugu Paul Tammertist, kes oli teinud elektrikilbist masina, mida rentida pikaajakselt haigetele inimestele, kes soovisid elust lahkuda. Masin ega akt iseenesest ei ajendanud mind filmi tegema, küll aga inimeste reaktsioonid Tammerti käitumisele. Sain aru, et isegi suremisest rääkimine ajab inimesed krampi ja pingesse. Nad oleks selle võimaluse enda jaoks justkui välistanud. Kõik elu lõpuga seonduv on lihtsam peita hooldushaiglatesse ja hooldekodudesse silma alt ära.

Kohtuasi Tammerti üle endiselt käib.

Jah, see jõudis järgmisesse astmesse. Ta mõisteti süüdi, aga kaebas edasi ja nüüd käivad uue istungi ettevalmistused. Tal on tekkinud uued vabatahtlikud juristid, kes on nõus teda missioonitundest kaitsma.

Kuidas sa ise nii vastuolulisse küsimusse nagu vabatahtlik elust lahkumine suhtud?

Ma arvan, et me peaksime suutma selle üle vabalt ja rahulikult arutada. Praegu see arutelupunkt puudub. Ühtpidi me keelame selle ära ja samas see on elu paratamatus, et mingil hetkel võib inimene

seada vajada. Me kõik võime ise sinna jõuda. Inimesel võiks olla vabadus otsustada või vähemalt võimalik sel teemal rääkida.

0.75

✓ 1

1.25

Surematusest lavastuse teinud Marianne
Körver: elu läheb aastatega üha...

00:00 / 00:00

1

Marianne Körverile meeldib teatrisaalis eri asju proovida. Pilt on tehtud Tallinnas Sakala tänava teatrimajas, kus eile esietendus tema «Surematud». — Foto: Sander Ilvest

Ameerika kirurg Atul Gawande on kirjutanud hea raamatu «Being Mortal» surelikkusest, kus ta muu hulgas kirjeldab, kui üüratu osa Ameerika tervishoiurahast läheb elu viimase otsa iga hinna eest pikendamisele, sageli hoolimata väga suurtest piinadest selle asemel, et keskenduda järele jäänud aja kvaliteedile.

Eks see on vastuoluline, et kui keegi aitab parandamatult haigel inimesel, kes on selleks järjekindlalt soovi avaldanud, oma kannatustest vabaneda, surra, siis see on keelatud sekkumine. Samas inimese elu pikendamine iga hinna eest justkui pole vahele astumine. Mul ei ole lahendusi ega vastuseid, aga püüan filmis neid küsimusi tõstatada.

Tegeled läbi mitme projekti surmaga. Mõjutab see su enda vaimset tervist?

Ma ei leia, et asjade kaduvusele otsa vaatamine kuidagi morbiidne oleks. Teadmine, et kõik lõpeb kunagi, annab sellele väärtuse ja tähenduse. Surma teemaga tegelemine aitab elust rohkem rõõmu tunda.

Mis sind hommikul voodist tõusma paneb, tegutsema inspireerib?

0.25

0.5

Ärkan vara, käin rattaga sõitmas või jooksmas. Eriti reisidel. See aeg, kui hommikuti on väljas juba valge, aga kõik veel magavad, on mulle päeva sissejuhatuses väga oluline. Looduses olemine, uued kogemused ja tunded.

0.75

✓ 1

1.25

Surematusest lavastuse teinud Marianne
Kõrver: elu läheb aastatega üha...

00:00 / 00:00

1

Ja looming? Kas see aitab probleeme läbi töötada, on see sisemine kohustus või vajadus?

Looming käib selle kõigega kaasas. Mul on tunne, et kui kunagi tegelesin kunstis oma probleemidega, siis täna tegelen nendega pigem läbi jungiaanliku psühhoanalüüsi. Kui olen need läbi töötanud ja alles on midagi huvitavat, mida teistega jagada, siis väljendan ennast kunstilise vormiga. Aga samas jungiaanliku psühhoanalüütikuna pean muidugi tõdema, et kõik, mida me ette võtame, on rohkem või vähem selleks, et oma probleemidele lahendusi otsida. Eks igasugune loominguline eneseväljendus ongi oma isiklike probleemide läbitöötamine – head loomingut eristab kehvemast lihtsalt oskus valada need võimalikult filigraansesse ja meisterlikku vormi.

Mida sa enda jaoks avastanud oled psühhoanalüüsi kaudu?

Psühhoanalüüs on justkui oma hinge kaardistamine. Saad teada, millised keskused ja perifeeriad seal asuvad ning milliseid teid pidi nad omavahel seotud on. Ja ühtlasi olen avastanud oskuse pigem mõista kui hukka mõista.

Kui lavastus välja tuleb, kas keskendud jälle filmile või tahaksid teatri juurde naasta?

Teatritegemine on minu jaoks alati palju intensiivsem kui filmitegemine. Olles tegelenud aasta aega ühe teatriprojektiga, on tunne, et tahaks midagi muud teha. Aga see ei välista, et mõne aasta pärast tahaks jälle eksperimenteerida, ma ei tea seda ette. Praegu tegelen pigem filmiga.

Teha ja luua võiks ilmselt lõputult, tahaksid sa ise surematu olla?

Ega see surematu ilmselt muud ei ole kui üks lõputu kordus, ükskõik kui pikk see korduste ring siis ka poleks. Ja kui kõik asjad juhtuvad rohkem kui üksainus kord, siis ei muutu neist ükski ka oma vähesuse tõttu väärtuslikuks. Ei tahaks ju olla olukorras, kus peaks seda intervjuud ikka ja jälle uuesti andma. Pikapeale hakkaks ära ka tüütama.

0.25

0.5